

Секція 3. Корекційна педагогіка

Кляп М.І., кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри фізичної реабілітації

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Сучасне демократичне суспільство може існувати тільки на основі рівності можливостей для всіх його членів, толерантного ставлення до відмінностей та заперечення дискримінації у всіх її проявах, у тому числі й упередженого ставлення до людей з обмеженими можливостями. Особливе значення такі підходи мають стосовно дітей, оскільки треба усувати бар'єри, які розділяють їх на два світи: на здорових та дітей з психофізичними порушеннями. Одним із шляхів включення дітей з особливими освітніми потребами в соціум є впровадження інклюзивного навчання. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання реалізує проголошений у національному освітньому законодавстві рівний доступ до одержання освіти у загальноосвітньому навчальному закладі за місцем проживання та створення необхідних умов для успішного навчання всіх дітей, незалежно від їх психічних та фізичних можливостей, індивідуальних особливостей.

Проблема навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку є глобальною, оскільки кількість таких дітей постійно збільшується, зокрема й в Україні. За даними фахівців із спеціальної освіти кількість дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку в Україні понад 1 млн. або більше 12 % від загальної кількості дітей у країні [1, с.32]. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей та гарантує рівне ставлення до всіх, але забезпечує спеціальні умови для дітей з психофізичними вадами, що обумовлюється їх станом здоров'я. Інклюзивна освіта є позитивною не лише для дітей з особливими потребами, але й для їх здорових ровесників, які на практиці засвоюють правила співжиття

та спільної діяльності з дітьми, що потребують корекції. А у дітей з порушеннями участь у спільних справах формує модель повноцінного життя [2, с.54].

Аналіз останніх публікацій свідчить, що у даний час різні аспекти інклюзивної освіти досліджують вітчизняні науковці В.Бондар, А.Колупаєва, С.Литовченко, С.Миронова, Т.Сак, Н.Шматко, а також зарубіжні науковці Д.Мітчелл, Т.Лорман, Д.Харві та інші. Однак, різні підходи до організації ефективної взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах інклюзивної освіти ще продовжує вивчатися.

Мета статті – розкрити окремі аспекти організації співпраці в інклюзивній освіті, зокрема щодо роботи педагогів із дітьми з психофізичними порушеннями та налагодження стосунків в учнівському колективі.

За останні роки постійно зростає кількість учнів з особливими потребами у звичайних загальноосвітніх школах. Учніський контингент стає більш різноманітним, виразніше проявляються особливості пізнавального, емоційного, комунікативного та фізичного розвитку школярів. Перед вчителями інклюзивних класів постає завдання не тільки ефективно працювати з учнями, що мають навчальні відмінності, а й реалізувати очікування їх батьків, зростаючі вимоги з боку суспільства. Головна характеристика ефективної інклюзивної школи – здатність задовольняти освітні потреби всіх учнів, щоб всі учні мали можливість максимально реалізувати свій потенціал [1, с.43]. Для цього шкільні вчителі мають перебудуватися на роботу в інклюзивному класі: постійно самовдосконалюватися, практикувати нові підходи в своїй роботі. Це можуть бути нові способи організації навчально-виховного процесу, розробка навчально-методичного забезпечення (різноманітні завдання, опорні конспекти, наочність тощо), опанування сучасних методик диференційованого й особистісно орієнтованого викладання (наприклад, груповий, проектний). Усвідомивши необхідність зростання рівня власної фахової компетентності вчителі підвищуватимуть свій професійний

рівень шляхом як одноосібних дій (ознайомлення з науково-методичною літературою, пошук інформації в Інтернеті), так і колективних, групових форм роботи в закладі (семінарів, тренінгів, конференцій). Відповідну роботу щодо позитивного налаштування на викладання в інклюзивному класі повинен також проводити й шкільний психолог. Важливо створити атмосферу взаємної довіри й підтримки в педагогічному колективі. Можливість обговорювати свою діяльність, спільно виробляти нові підходи в роботі, ділитися досвідом викладання демонструє принцип «рівний-рівному», що є однією з основ інклюзивної освіти. Такі підходи, зокрема, реалізуються у НВК «Широківська загальноосвітня школа I-II ступенів-ДНЗ» Виноградівського району Закарпатської області [5].

Не менш важливою є проблема формування згуртованого колективу класу, налагодження рівноправних і дружніх стосунків між здоровими учнями та їх однокласниками з порушеннями. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців доводять, що входження дитини з вадами розвитку у колектив здорових дітей є найпотужнішим ресурсом для її розвитку. Від того, як однолітки будуть ставитися до дитини з особливими потребами, буде залежати її мотивація до навчання та психологічний комфорт [3]. Однак, діти з порушеннями психофізичного розвитку часто стають об'єктами знущань з боку здорових однолітків, викликають їх неприязнь та заздрість із-за підвищеної уваги педагогів. Результати досліджень свідчать, що найкраще здорові учні налагоджують контакти з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату, складніші стосунки з дітьми, які мають порушення слуху та зору, найнижчий рівень толерантності виявляється до дітей з порушеннями інтелекту [6, с.433].

Перед початком навчання дитини з особливими потребами у інклюзивному класі класному керівнику та асистенту вчителя необхідно провести ґрунтовну попередню роботу щодо створення доброзичливої атмосфери у класі [5; 6]. Якщо таку роботу не провести, то в учнів класу при зустрічі з однокласником з особливими освітніми потребами можуть виникнути негативні емоції, що

проявляться у їх поведінці. У батьків здорових дітей може виникнути роздратування від факту спільного навчання їх дітей з дітьми з психофізичними порушеннями, тривога за якість навчальних послуг, що отримуватимуть їх діти в інклюзивному класі. Ці питання потрібно обговорювати відкрито і толерантно. Учнім не потрібно пояснювати деталі діагнозу «особливого» однокласника, а підкреслювати те, що кожний є рівноправним членом спільноти. Всі діти мають право навчатися у школі, розвивати свої нахили в міру своїх можливостей, тому ставитися до всіх треба толерантно і дружньо. Якщо у здорових учнів виникло бажання в чомусь допомогти своєму «особливому» однокласнику, то асистент вчителя спочатку має їм пояснити специфіку надання такої допомоги, показати, як це правильно робити. Взаємне навчання, якщо воно здійснюється диференційовано, має багато позитивних моментів для всіх учасників процесу. В кінці навчального року можна заохочувати грамотами тих учнів, які найбільш активно долучалися до надання допомоги в шкільному житті своїм «особливим» товаришам. За даними Л.Барсукової та С.Харитонової позитивний ефект щодо взаємодії школярів в інклюзивному класі досягається також шляхом проведення спеціального опитування, спрямованого на виявлення проблем взаємного навчання з дітьми з особливими потребами. За результати опитування збільшилася кількість дітей, які відзначають зростання толерантності взаємин, зріс і відсоток тих, хто хоче дружити з дітьми з особливими потребами, зменшилася кількість дітей, які висловлювали незадоволення з приводу спільного навчання. Значна частина учнів на питання про свою роль у спільному навчанні з дітьми з особливими потребами відмітили, що хочуть товаришувати з такими дітьми, допомагати їм, хочуть ставитися до них як до рівних [4].

Висновки. Запорукою успішної реалізації інклюзивної освіти є ефективна співпраця педагогів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Цей процес має постійно супроводжуватися психолого-педагогічною підтримкою, спрямованою на створення для дитини емоційно сприятливого мікроклімату в класі. Важливою складовою реалізації інклюзивної освіти є налагодження

доброзичливих стосунків здорових учнів з їх однолітками, що мають психофізичні порушення. Тільки дружнє спілкування, спільна участь у загальношкільних та класних заходах, посильна підтримка у доланні труднощів сприятимуть формуванню згуртованого колективу інклюзивного класу, що знаменує перші кроки щодо включення дітей з психофізичними порушеннями в соціум як повноправних його членів.

Література

1. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник: / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.

2. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С.П.Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.

3. Ремпель Ж. Психолого-педагогічні аспекти процесу введення учня з особливими потребами в дитячий шкільний колектив. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nmcio.ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Ppps_2014_51_25.pdf

4. Барсукова Л.М., Харитоновна С.М. Інклюзивна освіта як процес «з багатьма невідомими». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://teacher.ed-sp.net/index.php?option=com_content&view=article&id=220:-1-r-&catid=1:2011-09-13-21-50-27&Itemid=2

5. Поради для вчителів початкової школи, які працюють з дітьми з особливими потребами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shyroke-zosh.uz.sch.in.ua/batjkam/inklyuzivne_navchannya/

6. Чопік О.В. До проблеми актуальності стосунків в учнівському колективі інклюзивного класу./О.В.Чопік // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна/за ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – Вип.ХV. – 462 с. - С.431-435.